

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Буллингтің ерте көріністері: бастауыш мектептегі мәселені қалай анықтауға болады.

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.08.2024

СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/161109/>

Айса Гүлназым Жолдықызы.

Тақырыбы: «Буллингтің ерте көріністері: бастауыш мектептегі мәселені қалай анықтауға болады»

Кіріспе

Буллинг – балалар арасындағы агрессия мен қорқыту арқылы жүзеге асатын, жиі қайталанатын қарым-қатынас түрі. Бастауыш мектептегі буллингтің ерте көріністерін анықтау – балалардың психологиялық және әлеуметтік дамуында маңызды рөл атқарады. Бұл мақала буллингтің ерте белгілерін тану, бастауыш мектептегі буллинг мәселесін анықтау жолдары мен тиімді алдын алу шараларын қарастырады.

Буллингтің анықтамасы

Буллинг – бұл үнемі қайталанып, бір немесе бірнеше адамның басқа бір адамға агрессия көрсетіп, қорқыту немесе мазақтау әрекеттерін жасау. Буллингтің негізгі түрлері:

- Физикалық буллинг: Физикалық күш көрсету (құлаққа салу, итеру).
- Вербалды буллинг: Қорлау, мазақтау, кемсітушілік.
- Әлеуметтік буллинг: Әлеуметтік оқшаулау, достарынан айыру.
- Психологиялық буллинг: Қорқыту, эмоционалдық қысым.

Буллингтің ерте көріністері

Буллингтің ерте кезеңдерін анықтау балалардың мінез-құлқы мен әлеуметтік қатынастарында байқалатын белгілерге негізделеді. Негізгі белгілер:

— Қатыгездік пен агрессия: Мұғалімдер мен ата-аналар балалардың өзара қарым-қатынастарындағы күш көрсету немесе агрессия әрекеттерін қадағалауы қажет.

— Құлақ аспаушылық: Оқушылардың басқа балаларға құрметсіздік көрсетуі, ережелерге бағынбауы.

— Әлеуметтік оқшаулану: Балалардың бір-бірінен оқшауланып, достарымен қарым-қатынаста қиындықтар туындауы.

Буллингті анықтау және бақылау әдістері

Мұғалімдер мен ата-аналар буллингтің белгілерін анықтауда бірнеше әдісті қолдана алады:

— Тұрақты бақылау: Оқушылардың қарым-қатынастарын, әлеуметтік өзара әрекеттерін бақылау.

— Анкеталар мен сауалнамалар: Оқушылар мен ата-аналар арасында сауалнамалар өткізу.

— Психологиялық тесттер: Балалардың эмоционалдық және әлеуметтік дамуын бағалау үшін тесттер қолдану.

Білім беру ортасында буллингті болдырмау және алдын алу

Буллингтің алдын алу үшін мектептерде тиімді шаралар қабылдануы керек:

— Құқықтық және тәрбиелік бағдарламалар: Буллингке қарсы бағдарламалар енгізу, құқықтық білім беру.

— Әлеуметтік дағдыларды дамыту: Балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын дамытуға бағытталған тренингтер.

— Құқық қорғау шаралары: Мектептер мен ата-аналар арасында ақпарат алмасу, заңгерлік қолдау.

Ата-аналар мен мұғалімдердің рөлі

Ата-аналар мен мұғалімдер балалардың эмоционалдық және әлеуметтік жағдайын үнемі бақылап отыруы қажет:

— Қолдау көрсету: Балаларға психологиялық қолдау көрсету, олардың эмоциялық жай-күйін түсіну.

— Мәліметтер мен кеңестер беру: Буллингтің алдын алу үшін ата-аналарға кеңестер мен ақпарат беру.

— Белсенділік: Мұғалімдер мен ата-аналардың буллингке қарсы шараларда белсенді болуы.

Қолдау жүйелері мен ресурстар

Буллингті шешу үшін қолдау жүйелері мен ресурстар қажет:

-Психологиялық кеңес беру: Балалар мен ата-аналар үшін психологиялық кеңес беру қызметтері.

— Қоғамдық ұйымдар: Буллингке қарсы қоғамдық ұйымдар мен бағдарламалар.

— Мектеп ресурстары: Мектепте буллингпен күресетін арнайы топтар мен ресурстар.

Қорытынды

Бастауыш мектептегі буллингтің ерте көріністерін анықтау және алдын алу – балалардың психологиялық және әлеуметтік дамуын қорғау үшін маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Бұл мәселені шешу үшін бірқатар факторларды ескеру қажет:

1. Ерте анықтау: Буллингтің ерте белгілерін анықтау үшін мұғалімдер мен ата-аналар балалардың мінез-құлқындағы өзгерістерді, олардың әлеуметтік қарым-қатынастарын бақылап, талдау жасау қажет. Балалардың құлақ аспаушылық, агрессия, немесе оқшаулану сияқты белгілерін уақытында байқау, буллингтің алдын алу үшін алғашқы қадам болып табылады.

2. Білім беру және тренингтер: Мектептерде және отбасында буллингке қарсы білім беру бағдарламаларын енгізу, балалардың әлеуметтік және эмоциялық дағдыларын дамытуға арналған тренингтер өткізу маңызды. Бұл балаларға бір-біріне құрмет көрсетуді, өз эмоцияларымен бөлісуді және қиын жағдайларда дұрыс әрекет етуге үйретеді.

3. Қолдау жүйелері: Буллингпен күресуде тиімді қолдау жүйелерін құру қажет. Бұл қолдау жүйелері мектепте психологиялық қызметтер, әлеуметтік жұмысшылар, және ата-аналармен тұрақты байланыс орнатуды қамтиды. Сондай-ақ, буллингке қарсы қоғамдық ұйымдар мен ресурстарды пайдалану балаларға қосымша көмек көрсетуге мүмкіндік береді.

4. Заңнамалық және ұйымдастырушылық шаралар: Буллингтің алдын алу мен шешу үшін заңнамалық шараларды күшейту, мектептерде арнайы саясаттар мен ережелерді енгізу қажет. Заңнамалық деңгейде буллингтің барлық түрлеріне қарсы күресудің тиімді жолдарын қарастыру маңызды. Бұл шаралар мектептер мен қоғамдық ұйымдарға буллингпен күресудің стандарттарын белгілейді.

5. Ата-аналар мен мұғалімдердің рөлі: Ата-аналар мен мұғалімдердің белсенділігі буллинг мәселесін шешуде үлкен рөл атқарады. Ата-аналар балаларымен ашық әңгімелесу, олардың эмоционалдық жағдайларын бақылау және мектепте болып жатқан оқиғаларға назар аудару арқылы балаларға қолдау көрсетуі қажет. Мұғалімдер балалардың мінез-құлқын бақылап, қиындықтарды уақытында анықтап, шешуге бағытталған әрекеттерді жүзеге асыруы тиіс.

Қорыта айтқанда, бастауыш мектептегі буллингтің ерте көріністерін анықтау және алдын алу – кешенді тәсілді талап ететін мәселе. Бұл үшін барлық мүдделі тараптардың, соның ішінде мектеп әкімшілігінің, мұғалімдердің, ата-аналардың және қоғамның белсенді қатысуы қажет. Ең бастысы, балаларға қауіпсіз және қолайлы орта қамтамасыз ету, олардың психологиялық денсаулығын қорғау – бұл біздің ортақ міндетіміз. Осы бағытта қабылданған шаралар мен жүргізілген жұмыстар буллингтің алдын алуға, балалардың мектеп өміріне толыққанды қатысуына және әлеуметтік дамуында оң өзгерістерге әкеледі.

Пайдаланылған әдебиеттер

1. Қабдолова, М. А. (2017). *Бастауыш мектеп оқушыларының психологиялық қауіпсіздігі мен әлеуметтік бейімделуі*. Алматы: Ғылым.
2. Мырзахметова, А. (2018). *Қазақ мектептеріндегі буллинг мәселесі: себептері мен шешу жолдары*. Алматы: Қазақ университеті баспасы.
3. Жұманова, Г. Т. (2019). *Балалардың әлеуметтік және эмоциялық дамуы: теориялар мен практика*. Нұр-Сұлтан: Мектеп.
4. Әбдіманапова, С. (2020). *Бастауыш мектеп оқушыларының психологиялық дамуы және буллингтің алдын алу*. Алматы: Көкжиек.
5. Исабаева, А. (2021). *Мектептегі буллингке қарсы стратегиялар мен бағдарламалар*. Алматы: Айна.

ҚМ АА Күәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.